

CARTE VECHĂ DE ISTORIE DIN ANII 1791-1828 ÎN COLECȚII DIN CRAIOVA

Marin Sâmbrian-Toma

I. Preliminarii

Începuturile vieții culturale în spațiul oltean se suprapun perioadei de organizare a vieții monahale, datorată cuviosului Nicodim de la Tismana. Încă de atunci, mănăstirile Olteniei sunt depozitarele multor manuscrise de carte religioasă provenită din lumea bizantină și, din secolul al XVI-lea, și din țările române. Rolul bibliotecilor mănăstirești în păstrarea acestor mărturii culturale medievale din țara noastră a fost evidențiat de-a lungul timpului de cercetători precum Mihail Kogălniceanu, Cezar Bolliac, Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga, Ion Donat și nu în ultimul rând Dan Horia Mazilu. În secolul al XIX-lea, în Oltenia au existat biblioteci particulare care au aparținut unor cunoscute familii boierești, cum au fost cele ale Argetoienilor, Glogovenilor și Otetelișenilor. Pe lângă acestea, mai sunt de menționat și bibliotecile constituite pentru a folosi elevilor școlilor publice din Craiova: Școala Obedeanu, Școala Centrală (actualul Colegiu Național „Carol I”), Școala de fete Lazaro-Otetelișanu.

Majoritatea cărților care au aparținut acestor biblioteci, cât și colecțiilor oamenilor de cultură din Oltenia, se regăsesc astăzi în depozitele Muzeului Regional al Olteniei, Bibliotecii județene din Craiova, Colegiului „Carol I”, Filialei Dolj a Arhivelor Naționale și Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”. Lucrarea noastră își propune să releve o parte din cartea veche de istorie care încă se mai păstrează în fondurile acestor instituții. Vom ilustra, pe scurt, evoluția centrelor culturale oltene, urmând a face o descriere a operelor consultate de noi, în special în biblioteca Muzeului din Craiova. În ultima parte a expunerii noastre vom enumera exemplarele pe care nu le-am putut examina în mod direct. În acest scop, am folosit cea mai recentă evidențiere a cărții vechi din spațiul oltean, realizată de Aurelia Florescu în anul 2000. Motivul pentru care am recurs la această soluție este calitatea de unicat în județul Dolj a unora dintre scrieri.

II. Centre culturale craiovene

În aprilie 1915, la inițiativa Prefecturii județului Dolj, s-a înființat, în localul Palatului Administrativ, Muzeul Regional de Antichități și Etnografie, avându-l ca director pe profesorul de istorie Ștefan Ciuceanu. Din 1928, Muzeul se unește cu Muzeul de Istorie Naturală, devenind Muzeul Regional al

Olteniei¹. Astăzi, instituția de cultură a Craiovei deține câteva sute de mii de obiecte patrimoniale, grupate în patru secții: Secția de Etnografie, Secția de Arheologie și Istorie, Secția de Științele Naturii și Laboratorul de Restaurare-Conservare.

Instituția specializată în strângerea, păstrarea și conservarea arhivelor din zona Olteniei și-a început activitatea în anul 1931, când a fost constituită Secțiunea Arhivelor Statului Craiova, pentru județele din Oltenia. În anul 1968, în urma legii de organizare administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România din 17 februarie, a devenit Filiala Arhivelor Statului Județul Dolj, iar din anul 1996 Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale. Fondurile arhivistice păstrate aici acoperă o perioadă de peste cinci secole. Arhivele Naționale din Craiova dispun, de asemenea, de o bibliotecă documentară, în care se păstrează carte veche românească și străină, calendare, anuare, ziare și publicații periodice din secolele XIX-XX².

Alexandru Aman (1820-1885), magistrat, fratele mai mare al celebrului pictor Theodor Aman, și soția sa, Aristia Aman (1833-1904), născută Lăceanu, au lăsat prin testament întreaga lor avere – case, mobile, tablouri, cărți și obiecte de artă – Primăriei Craiova, pentru crearea unui așezământ public de cultură: Fundația „Alexandru și Aristia Aman”, care să cuprindă bibliotecă, muzeu și o galerie de tablouri. Fundația Aman, inaugurată la 21 decembrie 1908, a fost compusă din trei secțiuni: bibliotecă, pinacotecă și muzeu. Zestrea bibliotecii a sporit, după cum atestă documentele vremii, prin achiziții și donații datorate colaborării cu o serie de instituții culturale, științifice sau persoane particulare iubitoare de carte. Prima instituție care a contribuit la îmbogățirea colecțiilor Bibliotecii Aman a fost Academia Română, donatoare a unor valoroase lucrări aparținând istoricilor și filologilor români.

În 1921, la conducerea Fundației Aman a fost numită Elena Farago, care a condus această instituție timp de peste trei decenii, locuind și creând în casa care în prezent adăpostește o expoziție permanentă dedicată poetei. Cărțile din inventarul fundației se regăsesc în colecțiile de bază ale bibliotecii publice a orașului Craiova, instituție care a reluat numele fondatorilor în 1991. Celelalte bunuri ale fundației, mobilier, tablouri, gravuri, monede aparțin în prezent Muzeului de Artă și Muzeului Olteniei din Craiova³.

Întemeiat la 20 mai 1826, actualul Colegiu „Carol I” din Craiova a fost puternic lovit de cutremurul din 11 ianuarie 1838. Activitatea școlară s-a reluat în noiembrie 1842, iar între 1843-1844 Școala Centrală a avut 405 elevi. După înfrângerea revoluției, școala s-a închis din lipsa cadrelor și a devenit cazarmă,

¹ <http://www.muzeulolteniei.ro> (20.10.2008).

² <http://www.arhivelenationale.ro/index.php?lan=0&jud=92> (20.10.2008).

³ <http://www.aman.ro> (20.10.2008).

spital și bucătărie. Redeschisă în timpul lui Știrbey și din nou închisă, școala și-a reluat activitatea în 1854 sub îndrumarea profesorului G. M. Fontanin. În timpul primului război mondial a funcționat ca spital, pentru ca în perioada comunistă să poarte numele marelui patriot Nicolae Bălcescu. Dintre absolvenții de marcă ai colegiului craiovean, îi amintim pe Theodor Aman, Corneliu Baba, George Marin Fontanin, George Fotino, Valentin Georgescu, Titu Liviu Maiorescu, Ion Gheorghe Maurer, Dionisie Pippidi, Petrache Poenaru, Nicolae Titulescu, Gheorghe Țițeica, George Vlăsan și mulți alții. Astăzi biblioteca școlii deține o bogată colecție de carte veche românească și străină, obținută ca donație din partea Școlii de la „Sf. Sava” din București⁴.

La 29 decembrie 1965, Academia Română a decis înființarea la Craiova a Centrului de Istorie, Filologie și Etnografie, sub conducerea membrului său corespondent, C. S. Nicolăescu-Plopșor. În februarie 1970, Centrul de Istorie, Filologie și Etnografie a devenit Centrul de Științe Sociale. În consecință, în structura sa au fost incluse noi domenii: economie, sociologie și filosofie. Din luna august 1994 a primit denumirea de Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”⁵. Cartea veche deținută de Institutul Academiei din Craiova (donată de Biblioteca Academiei Române), deși în proporție de 90% nevalorificată, conține exemplare unicat în județul Dolj, după cum rezultă din primele sondaje efectuate aici.

III. Carte veche de istorie în Craiova

După cum se poate constata din scurta prezentare a unora dintre cele mai reprezentative instituții culturale ale Craiovei, cartea veche este prezentă în număr destul de mare, oferind celor interesați de istoria și evoluția ei un câmp extrem de larg de cercetare. Lucrarea noastră analizează cartea veche de istorie din Craiova editată într-o perioadă cuprinsă între anii 1791-1828. Cartea este cea care arată modul în care societatea românească de la începutul secolului al XIX-lea și-a însușit noțiuni ca *naționalism*, *libertate*, *democrație*, *republică* și *România*. Iată o parte a acestor lucrări de istorie păstrate astăzi în bibliotecile Craiovei:

1. *Supplex Libellus Valachorum*⁶ (B.R.V. II 548) a apărut la Cluj în anul 1791, cuprinde 59 de pagini numerotate cu cifre arabe și este scris în limba latină cu litere latine. Pagina de titlu are o gravură alegorică, unde este înfățișată stema Transilvaniei cu cele șapte turnuri, iar ultima pagină are o vigneta ce reprezintă un înger care așează o coroană de lauri pe capul unui copil⁷. Singurul exemplar cunoscut în județul Dolj

⁴ <http://www.cnc.ro/scurtistoric.php> (20.10.2008).

⁵ <http://cis01.central.ucv.ro/academiaromana> (20.10.2008).

⁶ Muzeul Regional al Olteniei (în continuare se va cita MO), cota 5634 (545).

⁷ Toma Rădulescu, Violeta Stănescu, *Carte veche românească din colecția Muzeului Olteniei Craiova*, Craiova, Editura Info, p. 55, nr. 41.

este deținut de Muzeul Regional al Olteniei și a aparținut colecției Constantin Argetoianu.

2. Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* (BRV III 809), a apărut la Buda în 1812⁸. Tipăritura, realizată pe 348 de pagini numerotate arab, este scrisă în română cu litere chirilice. Pe prima pagină observăm o compoziție reprezentând justiția mărginită de doi porumbei și încadrată cu ghirlande de flori și frunze stilizate⁹. Compoziția nu este datată și este semnată cu inițialele F.G. La pagina 347 se găsește o vigneta finală care înfățișează o acvilă conturnată cu aripile deschise.

Exemplarul, aflat la Muzeul din Craiova, prezintă un interes sporit datorită însemnărilor numeroase făcute pe paginile lui de către cititori¹⁰:

1. Sigiliu în fum;

2. Ex-libris G. Otetelișanu 1854;

3. „Paginație să numea rumânii lui Simo Crai vezi lista 20; Atelcusu să numea Moldova; Geții au fost dachii; Carpii sunt sânge sarmatic, lesta 26; Bastarnii neam smetecec; Râul Tira este Nistru; Postrite și predenețite sunt sclavi ce se află între Dunăre și între Tisa; Panonia în care trăiesc ungurii să zicea Țara Ungurească; Cumanii au fost români; Sclavi, bulgarii, vlahii sau românii și păstorii românești. Țara Românească... Misia este Bulgaria și Serbia; Hunii sunt...; Secuii au fost slavi; Slovacia s-au ales tot același; Filadelfia este în America; Cocon să trage din cuvântu caicas ce însemnează strălucit, vestit; Cum și-au luat grecii nume de romei și pă romei i-au numit cumani; Grecii...; Rumânii ce și-au lăsat limba și vorbesc ungurește; Moldova s-au fost numită pe Constantin Porfirogenetu Atelcusu”¹¹;

4. „1827 dechemvrie 13 la 3 ceasuri și 20 de minaturi din noapte s-au cutremurat pământul... Pătru feciorul lui Iacov...”;

5. Pe coperta a doua sunt însemnări cu sume personale de bani cheltuite.

Muzeul Regional al Olteniei mai deține în bibliotecă și un alt exemplar al acestei scrieri, care i-a aparținut și el aceluiași Grigore Otetelișanu, după cum ne demonstrează următoarele două însemnări¹²:

1. „Această carte am cumpărat-o cu zloți zece de la domnu directoru a școalelor românești de aici din Sibiu. Grigore Otetelișanu (1)822 iulie 12”;

2. Ex- libris ștampilă „G. O. 1854”.

3. *Trista întâmplare a cetății Dresda de la spargerea încoace a podului până la apărarea cetății*¹³ (BRV III 860) a apărut la Buda, în Craiasca tipografie a Universității Ungariei, în anul 1814, și conține numai 24 de pagini scrise în limba română, cu caractere chirilice. Paginile sunt numerotate cu cifre arabe. Singurul exemplar găsit în Craiova aparține Muzeului Regional al Olteniei și mai păstrează doar paginile 15-24. Cartea cuprinde ex-libris-ul lui Grigore Otetelișanu și o însemnare a acestuia

⁸ MO, 5201(139).

⁹ Rădulescu, Stănescu, *Carte vechi românească*, p. 84, nr. 78.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 85, nr. 79.

¹³ MO, 5792 (703).

unde ni se spune că boierul craiovean a cumpărat lucrarea la 16 martie 1831, din București, în schimbul unui leu.

4. *Plutarch nou sau pe scurt scrierea vieților celor mai vestiți bărbați și mieri a toate neamurilor, din cele mai vechi vremi până în vremile noastre, apărută în limba franțuzească de Petru Blanchard dată afară iar acum întâia pentru Nația Românească pre română tălmăcită și dată la lumină cu toată cheltuiala domnului Nicola Nicolau*¹⁴ (B.R.V. III 1032 și IV 1032, p. 305) a fost tipărită în două tomuri la Buda, în anul 1819. Primul volum are 172 de pagini numerotate cu cifre arabe (singura excepție fiind pagina IV, numerotată cu cifră română) și este scris în limba română cu litere chirilice. Însemnările lucrării păstrate de Muzeul craiovean dovedesc circulația acestui exemplar. El a aparținut inițial lui Hristodor C.: „Această carte este a mea a celui iscălit: <1>837: februarie :11. Hristodor C.”, pentru ca mai târziu să ajungă în posesia aceluiași G. Otetelișanu, al cărui ex-libris este prezent pe una din paginile volumului¹⁵.

Scrierea conține un preambul, prin care traducătorul dedică episcopului Gherasim cartea pe care o edita, semnând: „Preaumilita Slugă Nicolae Nicolau, român din Transilvania. Brașov 1819”. Cele două volume conțin descrierile vieților a cincizeci și șapte de mari personaje ale lumii. Primul conține date despre Homer, Licurg, Romulus, Pitagora, Solon, Esop, Leonidas, Pindar, Konfucius, Aristid, Temistocles, Miltiade, Euripid, Eschil, Sofocles, Aristofan, Socrate, Tucidides, Timon, Diogene, Pericle, Alcibiade, Platon, Xenofon, Epaminondas, Filip, Demostene etc. Fiecărui mare personaj descris i se alătură și un reper calendaristic care să ajute la situarea sa pe axa cronologică a istoriei.

De asemenea, traducătorul brașovean ne-a lăsat și o prezentare în scris a motivelor apariției acestei opere în spațiul românesc. Iată și conținutul introducerii sale: „...Măcar că multe biografii, în părțile cele nemțești deosebi, și în comun la lumină au eșit, totuși încă de lipsă era, care mai cu (...) , mai lesne de priceput mai deplin, și mai cu plăcută arătare, viața și caracterul bărbaților și a muerilor celor mai vestiți de toate națiile, din vremnile cele mai vechi până în vremile cele de acum, cu folos înaintea ochilor să o pună.

Folosul unei adunări ca aceasta nu e de a-l trece cu vederea: năravuri, lucruri și socotințe a multor aleși oameni de toată starea se pun nouă înainte și privind noi înlăuntrul ființei și a tuturor stărilor, va fi pentru știința istoriei cea mai bună înainte gătire, și ne va povățui cătră cărarea cea dreaptă a înțelepciunii vieții de acum. Fiește care bărbat cu asemenea folos tânărul și bătrânul, negustoriul și meșterul, filosoful și diplomaticul la toate prescripțiile se vor zăbovi cele ce vrednice mult se va arăta și de odată va învăța de care greșale și căi cu deaaminsul să se depărteze.

Drept aceea D. Peter Blanchard în lumea franțuzească în anul 1803 în Paris în 4 tomuri au dat acest Plutarch la lumină. Însă și atunci numai viețile celor mai interesați bărbați au ales, care numai pentru franțози folositoare ar fi au socotit, iară multe au trecut cu vederea. Întru această românească carte, s-au adaos

¹⁴ MO, 5854 (765) și 5866 (777).

¹⁵ Rădulescu, Stănescu, *Carte vechi românească*, p. 113, nr. 118.

toți cei lăsați și vestiți și alții cari până acum necunoscuți încă au fost. Și pentru ca iubitorii de științe cititori, precum cu desfătare cetesc viața celor aleși bărbați așa și cu privirea chipului făpturei lor să se îndulcească, am adăos și chipul cărui dintru acești bărbați, acărui viață aicea să scrie”¹⁶.

În lipsa unor informații care să ne arate ce personalități au fost descrise în originalul francez, ne mărginim la a prezenta introducerea românului Nicolau, cu speranța că investigațiile viitoare vor demonstra deosebirea sau asemănarea exemplarului în limba română față de cel apărut în Franța. Cel de-al doilea volum cuprinde viețile lui Alexandru cel Mare, Epicur, Regulus, Filopemen, Hanibal, Publius Scipio Africanul, Plautus, Terențiu, Pompei, Marcus Tullius Cicero, Iulius Caesar, Marius, Augustus, Cato, Horațiu, Virgiliu, Titus Livius, Plinius cel Bătrân, Titus, Plutarch, Marcus Aurelius, Mahomed, Carol cel Mare, Saladdin și Matei Corvin.

Pe lângă aceste două volume prezentate de noi mai sus, Muzeul Regional al Olteniei mai deține două exemplare ale acestei lucrări, donații ale Eleni Nicolin și Verăi Crăsnaru. Iată și însemnările¹⁷:

Vol. I: 1. „Această carte este a mea subtiscălită rămasă de la răposatul tatăl meu Ion G. G. Cernătescu. 1877 iunie în 22 Craiova. Dăruiesc Muzeului Craiova această carte rămasă de la tata mare eu fiind fiica Elenii Dr. Roscovsky născută E. Ion Cernătescu”;

2. „Această carte este a mea suptiscălitul. 1846 mai 3. Ioan G.G. Cernătescu”;

Vol. II: „Această carte este a mea subtiscălită rămasă de la răposatul tatăl meu Ion G. G. Cernătescu. Anna Săulescu. Donez această carte Muzeului Regiunii Craiova Vera Al. Crăsnaru fiica Elenii Dr. Roscovsky născută Ioana G. G. Cernătescu. Craiova 17 august 1955”.

5. *Starea de acum din oblăduirea Geograficească, Orășenească și politicească a Principatelor Valahiei și a Moldovei după îngrijirile făcute de o lăcuire de ani cincisprezece, atât în Țarigrad, cât și în împărăția turcească de Tomas Tornton englezul, sol fiind la Țarigrad, tipărită la Paris în anul 1812 iar acu tălmăcită în limbă românească și dată la tipăritură spre cunoștința neamurilor acestor două Prințipaturi de un român poftitoriu de îndreptarea necazurilor neamului românesc și a sa luminare spre mărire și buna fericire*¹⁸ (B.R.V. III 1291), apărută la Buda, în Crăiasca tipografie a Universității Ungariei, în anul 1826.

Lucrarea este scrisă în limba română cu litere chirilice și are 99 pagini numerotate cu cifre arabe și introducerea, scrisă pe 16 pagini numerotate cu cifre romane. Pe verso-ul foii de titlu se poate vedea rezoluția de imprimare: „Budae die 18 August 1826. Imprimatur G. Petrovits m. p. Censor Librorum”. Cartea se află în posesia Muzeului Olteniei, fiind o donație a aceluiași G. Otetelișanu.

¹⁶ Nicola Nicolau, „Introducere” la Pierre Blanchard, *Plutarch nou*, vol. I, Buda, 1819.

¹⁷ Rădulescu, Stănescu, *Carte vechi românească*, p. 112-114, nr. 117 și 119.

¹⁸ MO, 5756 (667).

6. *Însemnare a călătoriei mele Constantin Radovic din Golești făcută în anul 1824. 1825. 1826*¹⁹ (B.R.V. III 1276) a apărut la Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, în anul 1826. Cuprinde 237 de pagini, numerotate cu cifre arabe începând cu cea de-a cincisprezecea. Singura însemnare este ex-libris-ul lui G. Otetelișanu, căruia i-a aparținut. Pe coperta a doua se află o șampilă de legătorie: „Legată în Atelierele Legătoriei de Cărți ale Coop. „Arta decorativă” Craiova, Str. V. Roaită nr. 2.” Exemplarul se încheie cu rezoluția de imprimare: „Budae die Septemb. 1826. Imprimatur. G. Petrovits m. p. Librorum Censor”.
Dintre orașele pe care boierul argeșean le descrie în opera sa, putem enumera: Brașov, Sibiu, Turda, Belgrad, Cluj, Buda, Pesta, Viena, Belvedere, Baden, Veneția, Padova, Verona, Brescia, Milano, Pavia, Cremona, München, Geneva etc.
7. *Scurtă apendice la istoria lui Petru Maior care prin adevărate mărturisiri a mai multor scriitori vechi, începutul românilor din romani adevărați a mai mare lumină îl pune, ținută de Teodor Aaron la Buda cu tipariul K. Universității din Pesta, 1828*²⁰ (BRV III 1355). Cartea lui Teodor Aaron are 79 de pagini, numerotate cu cifre arabe (primele 15 nu sunt numerotate), și este scrisă în limba română cu litere chirilice. Exemplarul cercetat de noi și aflat în colecția Muzeului Olteniei are două însemnări. Prima conține ex-libris-ul lui G. Otetelișanu, iar cea de-a doua atestă că opera lui Aaron a fost cumpărată de boierul oltean din București cu 4 lei și jumătate, la 16 martie 1831. La pagina 79 se poate observa rezoluția de imprimare a lui Ioan Teodorovici: „Imprimatur. Pestini die 24-a Aprilis 1828. Joannes Theodorovits m. p. G. n .u .r. Parochus Pestiensis, Venerabilis Consistorii Assessor, et Librorum Valachicorum Int. R. Censor”. Pe pagina verso a foii de titlu autorul a prezentat sub formă de motto următoarele două expresii: „A istorii laudă cea mai mare e adevărul” și „Omul e născut spre a face bine (M. Antoninus)”.
8. Dionisie Fotino, *Istoria Daciei*²¹ (BRV III 996). Lucrarea a apărut la Viena, în trei volume, între anii 1818-1819. Exemplarul aflat la Muzeu prezintă ex-libris-ul lui G. Otetelișanu, indicație a faptului că s-a aflat în posesia sa. Volumul II, aflat în biblioteca Muzeului, are 568 de pagini numerotate cu cifre arabe și scrise în limba greacă cu caractere grecești. Opera autorului grec se păstrează, completă, la Colegiul „Carol I” din Craiova, unde a fost adusă de la Școala „Sf. Sava” din București²².
9. *Istoria lui Numa Pompiliu al doilea craiu al Romei tălmăcită din limba franțuzească de dumnealui postelnicul Alexandru Beldiman și dată și în tipariu cu a dumisale cheltuială, spre podoaba limbii rumânești și îndeletnicirea patrioților. În zilele prealuminatului nostru domn al Moldaviei Mihail Grigorie Șutul voevod întru al doilea an al domniei înălțimii sale la anul 1820*²³ (BRV III 1071). Această operă îi aparține scriitorului francez Jean Pierre

¹⁹ MO, 5751 (662).

²⁰ MO, 5757 (668).

²¹ MO, 5552 (490).

²² Aurelia Florescu, *Tezaur: carte veche românească: 1557-1830*, Craiova, Editura Aius, 2000, nr. 1752, 1753 și 1807, p. 464 și 472.

²³ MO, 5430 (368) și 5435 (373).

Clariss de Florian și a apărut în traducerea poetului moldovean Alexandru Beldiman, în orașul Iași, în două volume. Primul tom cuprinde 192 de pagini, în timp ce al doilea 209, toate cu cifre arabe dar cu multe greșeli de numerotare. Scrisă în limba română cu caractere chirilice, cartea a aparținut boierului Grigore Otetelișanu, după cum o dovedește ex-libris-ul său, vizibil pe prima pagină. Ambele volume se pot găsi și cerceta în colecția Muzeului Olteniei.

10. *Prescurtarea istoriei universale tălmăcită după cea elinească în limba noastră românească și închinată la iubitorul de niam, marele dvornic și vistier al prințatului Valahiei Domn Mihail Dimitrie Ghica, cu a căruia osârdie și cheltuială s-au tipărit spre trebuința școalelor noastre și obștescul folos al neamului românesc de curiosul igumen al mănăstirii Sfântului Ioan din București chir Grigorie, tomu 2. Și dată în tipar la privilegiata tipografie din București supt eforia dumnealor boierilor Răducanu Clinceanul biv vel stolnic și Dumitrache Topliceanul biv vel serdar*²⁴(BRV/ III 1278). Acest exemplar deținut de biblioteca Muzeului din Craiova cuprinde 236 de pagini (numerotate cu cifre arabe) și este scris în limba română cu caractere chirilice. Autorul cărții în limba greacă este Atanasie Staghiritul. Lucrarea, consultată și de noi, are pe pagina a treia ex-libris-ul lui Grigore Otetelișanu. În județul Dolj mai sunt cunoscute alte cinci exemplare ale acestei traduceri: la Arhivele Naționale din Craiova, volumele I și II²⁵, la Biblioteca Aman²⁶, volumul II, și alte două la Colegiul „Carol I” (vol. I-II)²⁷, unde au ajuns de la Școala „Sf. Sava” din București. Volumul patru al acestei lucrări se păstrează în două exemplare, unul la Colegiul „Carol I”²⁸, iar celălalt la Mitropolia Olteniei. Acesta din urmă, donat de I. Popescu-Cilieni din Craiova, conține următoarea însemnare: „Dăruită mie de inginerul Sertis Emil profesor la Școala de Drumuri și Poduri din Craiova. Prof. I. Popescu-Cilieni. 20 decembrie 1951”²⁹.

În afară de lucrările prezentate mai sus, pe care am reușit să le cercetăm noi, mai sunt și altele, unice în Județul Dolj, inventariate și notate cel mai recent de Aurelia Florescu în cartea sa din anul 2000. Dintre acestea le amintim pe următoarele:

1. Mihai Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, Viena, 1806, lb. greacă³⁰. Opera cărturarului român poate fi consultată la Biblioteca Colegiului „Carol I” din Craiova, unde se păstrează în trei exemplare.
2. *Întâmplările războiului franțozilor*, Buda, 1814, 204 p³¹. Această carte, de o mare importanță pentru imaginea (sau perceperea) revoluției franceze în țările române, se

²⁴ MO, 5259 (197).

²⁵ Florescu, *Tezaur: carte vechi românească...*, nr. 1973 și 1975, p. 499.

²⁶ *Ibidem*, nr. 1978, p. 499.

²⁷ *Ibidem*, nr. 1974 și 1976, p. 499.

²⁸ *Ibidem*, nr. 2006, p. 504.

²⁹ *Ibidem*, nr. 2007, p. 504.

³⁰ *Ibidem*, nr. 1268, 1271, 1272, p. 375-376.

³¹ *Ibidem*, nr. 1559, p. 434.

- află în proprietatea Bibliotecii Județene din Craiova, ca unic exemplar cunoscut în județul Dolj.
3. Dimitrie Philippide, *Istoria României*, vol. I, Lipsca, 1816, 471 p., lb. greacă³². Lucrarea, considerată până nu demult ca fiind prima scriere care conține numele de *România*, se păstrează în dublu exemplar în biblioteca Colegiului „Carol I”. Ambele volume provin de la Școala „Sf. Sava”.
 4. Pavel Kenghelaș, *Istoria Universală*, Buda, 1824³³. Singurul exemplar al operei aparține Bibliotecii Universității din Craiova și a fost cumpărat de la un anticariat din Sibiu în anul 1970, pentru suma de 250 de lei. Cartea cuprinde și două însemnări³⁴:
 - a) „Venirea iudeilor în Europa au fost la anul 1453 în 29 maiu” (limba latină);
 - b) „Pe timpul nascerii lui Hristos împăratul la Roma au fost August Cesperiu la a 16-a ... după nașterea lui Hristos” (limba latină).
 5. G. G. Bredov, *Istorie Universală pe scurt*, București, 1828, 189 p³⁵. Lucrarea, elaborată în limba greacă, se păstrează în trei exemplare în biblioteca Colegiului „Carol I” din Craiova.
 6. *Istoria lui Alexandru, întâmplare a patru corăbieri rusești...*, 1824³⁶. Nu am reușit să consultăm această lucrare, singurele elemente de descriere le-am găsit în cartea Aureliei Florescu, unde ni se spune că singurul exemplar al acestei istorii se găsește la Mitropolia Olteniei, după ce înainte a aparținut bisericii „Sf. Nicolae” – Ungureni din Craiova. Dar această lucrare este asimilabilă cărților populare, ea nefiind decât un exemplar tipărit la Brașov al celebrei cărți mult gustate de către publicul larg al epocii respective, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și din cel următor.

După cum s-a putut constata, majoritatea acestor lucrări sunt donații din partea familiilor boierești craiovene, în special a inginerului Grigore Otetelișanu și magistratului Alexandru Aman. Din păcate, starea de conservare destul de precară în care se găsesc aceste cărți îngreunează mult studierea lor de către un specialist. Totuși, părerea noastră este că singura șansă a acestor obiecte de patrimoniu este digitalizarea lor și depozitarea în condițiile cerute de gradul lor de conservare. Toate aceste cărți de istorie au avut o circulație însemnată pe teritoriul de astăzi al României, contribuind la culturalizarea românilor, indiferent de granițele politice despărțitoare ale vremurilor invocate.

³² *Ibidem*, nr. 1601-1602, p. 439-440.

³³ *Ibidem*, nr. 1929, p. 492.

³⁴ Cele două însemnări sunt menționate de Aurelia Florescu în opera citată de noi. Ne-a fost imposibil să consultăm exemplarul pentru a verifica exactitatea informației. Deși există în evidența Bibliotecii Universității din Craiova, volumul nu a fost găsit în depozitele acesteia.

³⁵ *Ibidem*, nr. 2041-2043, p. 509.

³⁶ *Ibidem*, nr. 1930, p. 492.